

Kundkännedom - Verklig huvudman och person i politiskt utsatt ställning, PEP

I detta utkast till branschgemensam vägledning i frågor som rör verklig huvudman och person i politiskt utsatt ställning, PEP, kompletteras den vägledning som har publicerats på dessa områden (mars 2019).

Både avsnittet om verklig huvudman för en fysisk person och avsnittet om person i politiskt utsatt ställning och frågan när s.k. PEP-listor kan användas finns i publicerad vägledning. I detta utkast har vissa tillägg och ändringar gjorts för att utveckla vägledningen i dessa delar, se ändringsmarkeringar.

Öppen konsultation i juni 2019

UTKAST

Innehållsförteckning

7.1.4 Verklig huvudman	3
Vad är en verklig huvudman?.....	3
Verklig huvudman för en fysisk person	3
Ska personer i politiskt utsatt ställning, PEP, identifieras för ett bolag som är upptaget till handel på en reglerad marknad?	4
Vem bör utses som alternativ verklig huvudman?.....	5
Vad innebär presumtionsreglerna?.....	6
7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning	7
När kan s.k. PEP-listor användas?	7
8.5.1 Åtgärder när kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP	8
Sammanfattning.....	8
Faktorer som typiskt sett påverkar bedömningen av i vilken omfattning åtgärder bör vidtas	8
Omfattningen på åtgärderna	8
Är det någon skillnad om en verklig huvudman eller en alternativ verklig huvudman är PEP?	9

Simpts vägledning tas fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen är branschgemensam. Den är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges. Den ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen inom kundkännedom. Rubriknumreringen motsvarar numreringen i den grundläggande vägledningen.

I denna del av vägledningen hänvisas bl.a. till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen) och Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna).

7.1.4 Verklig huvudman

Vad är en verklig huvudman?

Vad som avses med verklig huvudman framgår i 1 kap. 3–7 §§ lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän. En verklig huvudman är den eller de personer som ytterst äger eller kontrollerar exempelvis ett företag eller en förening. En verklig huvudman kan också vara den eller de personer till vars förmån någon annan handlar eller som drar nytta av att någon annan agerar åt dem. (Se om detta på <https://bolagsverket.se/om/oss/fler/verklig-huvudman>).

Verklig huvudman för en fysisk person

I de flesta fall finns det inte någon verklig huvudman när kunden är en fysisk person, utan kunden agerar för egen räkning. Det kan dock förekomma situationer när en kund, som är en fysisk person, handlar till förmån för någon annan på ett sådant sätt att denne "någon annan" är verklig huvudman. Det rör sig oftast om bulvan- eller målvaktsförhållanden.

Uppstår en misstanke om att en kund inte agerar för egen räkning, måste **åtgärder vidtas en utredning göras**. Det kan **vara ske genom** att ytterligare frågor ställs till kunden eller att sökningar görs i öppna källor.

Verksamhetsutövaren bör vara uppmärksam på tecken som kan tyda på att kunden handlar för någon annans räkning t.ex.;

- att kunden inte kan redogöra för syftet med de produkter och tjänster som efterfrågas,
- att kundens svar på kundkännedomsfrågor verkar inrepeterade eller att personen talar efter ett manus,
- att det finns andra fysiska personer i närheten som verkar bevaka kunden, eller
- att kunden får in pengar på sitt konto som direkt överförs till någon annans konto **eller tas ut i kontanter**.

Det förekommer att det i avtalsvillkoren för många finansiella tjänster och produkter anges att produkten eller tjänsten endast får användas för kundens egen räkning. Att använda tjänsten eller produkten för att agera för någon annans räkning, kan innebära att kunden bryter mot avtalsvillkoren. Att en kund företräds av någon annan ska inte sammanblandas med verkligt huvudmannaskap. Detta kan vara fallet när kunden företräds av legala ställföreträdare eller ombud, t.ex. vårdnadshavare, förmyndare, god man, förvaltare eller fullmaktshavare. Dessa är alltså inte att anse som verkliga huvudmän.

I 3 kap. 4 § penningtvättsföreskrifterna anges hur identiteten på en företrädare som är god man eller förvaltare ska kontrolleras. I 3 kap. 3 § penningtvättsföreskrifterna anges hur identiteten på en företrädare som inte är god man eller förvaltare ska kontrolleras. Av Finansinspektionens beslutsprotomemoria till penningtvättsföreskrifterna framgår att kontrollen av företrädare som inte är god man eller förvaltare kan avse fullmakt eller personbevis som utvisar föräldraskap (FI Dnr 16–2467 s. 18). I 3 kap. 8 § penningtvättsföreskrifterna anges hur identiteten på en verklig huvudman ska kontrolleras.

Ska personer i politiskt utsatt ställning, PEP, identifieras för ett bolag som är upptaget till handel på en reglerad marknad?

Kravet på att utreda verklig huvudman gäller inte när kunden är ett bolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad (noterat bolag). Det bedöms därmed inte heller finnas något krav på verksamhetsutövaren att aktivt utreda om det finns en person i politiskt utsatt ställning, PEP, i ägar- och kontrollstrukturen för ett noterat bolag. Det innebär att en person som är PEP och som skulle ha utsetts som verklig huvudman för det fall undantaget från skyldigheten att utreda verklig huvudman inte hade gällt, i regel inte kommer att identifieras och därmed inte heller inverka på riskbedömningen av kunden.

Om det skulle komma till verksamhetsutövarens kännedom att det finns en PEP i ägar- och kontrollstrukturen, bör verksamhetsutövaren göra en riskbaserad bedömning av förhållandena i det enskilda fallet för att hantera riskerna.

Bedömningen är alltså riskstyrd och inte regelstyrd. Det innebär att åtgärder inte vidtas enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen, utan utifrån en riskbaserad ansats. Verksamhetsutövaren är fri att göra en bedömning i varje enskilt fall av vilken inverkan som en PEP ska ha på den risk som är förknippad med kundrelationen och vilka åtgärder som bör vidtas. Däremot kan det i praktiken bli så att de faktorer som påverkar riskbedömningen när bedömningen är regelstyrd också påverkar den mer fria bedömningen och de åtgärder som vidtas.

Exempel på faktorer som kan påverka bedömningen av vilka åtgärder som bör vidtas och i vilken omfattning:

- Hur stort inflytande som personen har i kunden, t.ex. om personen utövar kontroll genom sitt innehav av andelar och samtidigt ingår i styrelsen eller om det är en passiv ägare
- Risken som är förknippad med den aktuella produkten eller tjänsten
- Personens geografiska kopplingar
- Vilken bransch kunden är verksam i
- Bedömd risk förknippad med en viss typ av PEP
- Var i kundens organisation som personen finns

Det kan vara lämpligt att behandla verksamhetsutövarens hantering av denna fråga i interna instruktioner och rutiner.

Vem bör utses som alternativ verklig huvudman?

Vem eller vilka som ska utses som alternativ verklig huvudman får avgöras av förhållandena i det enskilda fallet och grundas på en bedömning av vem som kan utöva mest kontroll över den juridiska personen (prop. 2016/17:173 s. 243).

Detta avsnitt handlar om när kunden har en vd och styrelse. Resonemangen kan ha relevans också när det är fråga om motsvarande befattningshavare.

I många fall ställs frågan till kunden om vem som utövar mest kontroll över den juridiska personen (kunden). Det finns dock inte något krav på att ställa frågan till kunden. Verksamhetsutövaren bör, oavsett om kunden tillfrågas, riskbaserat bedöma de uppgifter som inhämtas. Bedömningen kan komma att ändras inom ramen för den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen.

Det kan vara flera faktorer som spelar in vid bedömningen av vem som utövar mest kontroll och det kan ofta bli fråga om en helhetsbedömning. I det följande anges några olika faktorer och förhållnings-sätt som kan vara relevanta för bedömningen. I vägledningen förespråkas inte någon faktor eller metod framför någon annan. Det är upp till verksamhetsutövaren att avgöra vilka omständigheter som kan vara lämpliga att beakta.

Följande faktorer kan vara relevanta för bedömningen av vem av vd och styrelseordföranden som utövar mest kontroll och som därmed bör utses till alternativ verklig huvudman.

- Om riskerna med kunden primärt är operativa (vd) eller strategiska (styrelseordföranden)
- Om någon, dvs. vd eller styrelseordföranden, har ägarandelar i kunden, men inte tillräckligt många andelar för att anses vara verklig huvudman.
- Om rollen, dvs. vd eller styrelseordföranden, innehas av en intern eller extern person.

Ett förhållningssätt (första punkten) för att bedöma vem som utövar mest kontroll kan vara att analysera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i kunden för att – om möjligt – bedöma om risken finns främst på operativ nivå (vd) eller på en mer strategisk nivå (styrelseordföranden). Om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism primärt finns i verksamheten, vilket skulle kunna vara fallet om kunden är verksam i en bransch där risken bedöms som förhöjd, kan bedömningen bli att vd ska utses som alternativ verklig huvudman, eftersom risken då ofta är kopplad till beslut som tas i verksamheten, d.v.s. på vd-nivå eller lägre. Om risken däremot främst ligger i sådant som kundens ägar- och kontrollstruktur, kan bedömningen i stället bli att styrelseordföranden ska utses, eftersom det är ägarna som utser styrelsen. Det kan till exempel vara fallet när det finns andra bolagstyper som trustar eller självägande stiftelser i ägarstrukturen.

Ett annat exempel (andra och tredje punkterna), kan vara att utse vd i de fall vd äger andelar i kunden, men inte tillräckligt många andelar för att vd ska anses vara verklig huvudman. Detta kan särskilt gälla om styrelseordföranden är en i förhållande till den juridiska personen i övrigt extern person. På motsvarande sätt kan styrelseordföranden utses om denne äger andelar i kunden, men inte tillräckligt många andelar för att anses vara verklig huvudman.

Ytterligare ett resonemang innebär att i första hand styrelseordföranden utses som alternativ verklig huvudman. Detta mot bakgrund av att det är ägarna som utser styrelsen, som i sin tur utser styrelseordföranden, om inte annat följer av bolagsordningen eller har beslutats av bolagsstämman. Samma resonemang kan dock tillämpas för att i stället i första hand utse vd, eftersom också vd utses av styrelsen.

Om det inte går att fastställa vem av vd eller styrelseordföranden som utövar mest kontroll i den juridiska personen, kan både vd och styrelseordföranden utses till verklig huvudman.

Verksamhetsutövaren bör ta fram interna instruktioner och rutiner för hur avväganden och bedömningen ska gå till.

Vad innebär presumtionsreglerna?

Presumtionsreglerna är ett stöd för verksamhetsutövaren. I normalfallet kan verksamhetsutövaren förlita sig på det resultat som presumtionsreglerna i 1 kap. 4–6 §§ registreringslagen ger.

Verksamhetsutövaren är alltså inte bunden av presumtionsreglerna på så sätt att alla som identifieras med stöd av dessa också måste anses vara verkliga huvudmän. Det kan framstå som klart för verksamhetsutövaren att vissa personer som har identifierats med stöd av presumtionsreglerna saknar faktisk kontroll och inflytande över kunden. När verksamhetsutövaren har sådan kunskap om kunden, har verksamhetsutövaren möjlighet att bortse från sådana personer, trots att de alltså träffas av presumtionsreglerna.

Ett exempel på när det kan bli aktuellt att bortse från vissa personer som har identifierats enligt presumtionsreglerna är vid tillämpningen av presumtionsregeln i 1 kap. 5 § registreringslagen, den s.k. närståenderegeln, som innebär att två eller flera närstående kan utöva kontroll över samma juridiska person. I de fallen ska de närståendes möjligheter till kontroll räknas samman (prop. 2016/17:173 s. 565). Det kan i synnerhet bli fråga om att bortse från minderåriga barn vid tillämpningen av presumtionsregeln. Det gäller både när barnet utövar mindre och större kontroll. Att ett eller flera minderåriga barn finns bland de personer som tillsammans med en vårdnadshavare kan antas utöva den yttersta kontrollen bör i regel medföra att endast vårdnadshavaren ska anses vara verklig huvudman (prop. 2016/17:173 s. 565). Är det däremot fråga om myndiga barn, presumeras de vara verklig huvudman, oavsett hur stor del de kontrollerar.

När det är fråga om utländska kunder som är familjeföretag kan det i företagets årsredovisning stå att en viss person "representerar kunden". Beroende på risken i det enskilda fallet kan uppgifterna i årsredovisningen i dessa fall bedömas tillräckliga som en presumtion för verkligt huvudmannaskap.

Det omvända kan också uppstå, nämligen att någon som inte fångas upp av presumtionsreglerna är att betrakta som verklig huvudman. Ofta blir kontrollen viktig att bedöma i dessa fall. Som exempel kan nämnas ett bolag med flera tusen aktieägare, varav en äger 20 procent och övriga endast mindre andelar. Den som äger 20 procent äger märkbart mer än de andra och kan genom sin kontroll vara att anse som verklig huvudman, men det behöver inte vara fallet. En annan omständighet som skulle kunna medföra att en person, som inte träffas av presumtionsreglerna, utses till verklig huvudman är att personen äger en mindre andel men också har en annan roll i kunden, t.ex. i styrelsen.

I de fall det inte finns någon verklig huvudman enligt presumtionsreglerna, bör verksamhetsutövaren i regel bedöma om det ändå finns någon som utövar sådan kontroll och sådant inflytande över kunden att denne är att anse som verklig huvudman. Huruvida en sådan bedömning ska göras bör bestämmas riskbaserat. Även omfattningen på utredningen bör styras av risken. Om det, efter att en sådan bedömning har gjorts, står klart att det inte finns någon som utövar sådan kontroll och inflytande, ska en alternativ verklig huvudman utses.

7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning

Frågeställningar rörande personer i politiskt utsatt ställning, PEP, aktualiseras dels vid den inledande kontrollen av kunden (s.k. on-boarding), dels vid den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen och de uppgifter som verksamhetsutövaren har om kunden (s.k. on-going customer due diligence, ODD)

När kan s.k. PEP-listor användas?

Vid den inledande kontrollen av en kund (on-boarding) är det ofta lämpligt att kombinera kontroll mot en kommersiellt tillhandahållen s.k. PEP-lista, med inhämtande av information från kunden, som ett led i kundkännedomsprocessen för att bestämma PEP-status. Utgångspunkten är alltså att kontroll mot PEP-listan bör kombineras med andra åtgärder, t.ex. att fråga kunden. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat avgöra om och i så fall vilka åtgärder som ska vidtas.

Under den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen och kundkännedomen kan det däremot ofta vara tillräckligt att löpande genomföra kontroller mot PEP-listor, för att hålla informationen om kunden uppdaterad och uppmärksamma eventuella förändringar. Även i den löpande uppföljningen kan dock andra kontroller behöva vidtas, t.ex. inhämta information från kunden. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat bedöma om det t.ex. behöver ställas mer specifika frågor till kunden.

I vissa fall kan verksamhetsutövarens allmänna riskbedömning indikera att vissa produkter och tjänster innebär låg risk, vilket kan innebära att förenklade åtgärder är tillräckliga, om det inte finns omständigheter som föranleder en annan bedömning (prop. 2016/17:173 s. 265 och 266). I andra fall kan risken inte initialt bedömas som låg. Däremot kan det bli aktuellt att bedöma risken som låg i den fortlöpande uppföljningen. Möjligheten att vidta mindre omfattande åtgärder varierar i regel mellan olika branscher. Begränsade åtgärder kan särskilt förekomma där risken på ett framträdande sätt är produktstyrd, t.ex. i fråga om tjänstepensionsförsäkringar. För andra produkter och tjänster, bl.a. sådana som tillhandahålls av banker, förekommer det mer sällan att risken är sådan att mindre omfattande åtgärder kan vidtas initialt. Däremot kan det förekomma i den fortlöpande uppföljningen.

När risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är låg, är utgångspunkten att verksamhetsutövaren ska kunna förlita sig på kontroll mot en ~~kommersiellt tillhandahållen lista, en s.k. PEP-lista~~, för bedömningen av om en kund eller kundens verkliga huvudman är ~~en person i politiskt utsatt ställning, PEP~~ (d.v.s. detta ska ses som ett alternativ till att fråga kunden).

~~Även i andra fall än när risken är låg kan det vara lämpligt att använda en PEP-lista för att bestämma PEP-status. I dessa fall är dock utgångspunkten att kontroll mot listan, riskbaserat, bör kombineras med andra åtgärder, t.ex. att fråga kunden.~~

Avgörande för att verksamhetsutövaren ska kunna förlita sig på PEP-listan är att verksamhetsutövaren bedömer dels att den innehåller tillräckliga uppgifter, dels att den är tillförlitlig.

När det finns osäkerhet kring riktigheten i en träff mot PEP-listan, måste verksamhetsutövaren alltid gå vidare med andra undersökningar, t.ex. vid namnlighet utreda om kundens personnummer, ~~eller~~ födelsenummer eller annan information om kunden överensstämmer med den data som finns i listan.

8.5.1 Åtgärder när kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP

Sammanfattning

När kunden eller kundens verkliga huvudman är PEP ska skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen.

Omfattningen på de skärpta åtgärderna behöver inte vara desamma avseende alla kundrelationer när kunden eller kundens verkliga huvudman är PEP. Omfattningen bör bestämmas utifrån den risk som kan förknippas med kunden. Verksamhetsutövaren behöver analysera risken för att utnyttjas och – på samma sätt som i andra situationer – vidta åtgärder i den omfattning som är lämplig utifrån risken.

Faktorer som typiskt sett påverkar bedömningen av i vilken omfattning åtgärder bör vidtas

- Risken som är förknippad med den aktuella produkten eller tjänsten
- Personens geografiska kopplingar
- Vilken bransch kunden är verksam i
- Bedömd risk förknippad med en viss typ av PEP, t.ex. att kunden har flera funktioner som innebär att denne är PEP
- Var i kundens organisation som personen finns
- Hur stort inflytande som personen har i kunden, t.ex. om personen utövar kontroll genom sitt innehav av andelar och samtidigt ingår i styrelsen eller om det är en passiv ägare

Omfattningen på åtgärderna

När kunden är PEP ska vissa skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas. Verksamhetsutövaren avgör, utifrån sin egen riskbedömning, omfattningen på åtgärderna.

Vid högre risk kan t.ex. uppgifterna om medlens ursprung behöva verifieras i större omfattning än annars.

Att risken är lägre medför att de åtgärder som måste vidtas kan hållas på en mindre omfattande nivå. Det kan bland annat innebära att efterforskning av medlens ursprung kan inskränkas till en fråga till kunden och att uppföljningsintervallen kan vara längre jämfört med kunder som konstaterats medföra högre risk. Ett exempel på när förekomsten av PEP kan innebära att åtgärderna kan hållas på en mindre omfattande nivå är när kunden är ett svenskt statligt bolag eller när kunden enbart innehar en lågriskprodukt, t.ex. livförsäkring utan sparmoment.

Ett exempel på hur åtgärderna kan anpassas till den specifika situationen är när verksamhetsutövaren bedriver en begränsad verksamhet/affär, t.ex. finansiering av visst objekt. Typiskt för dessa situationer är att det har gjorts en kreditbedömning. Verksamhetsutövaren kan därför göra bedömningen att det inte tillför något att fråga kunden eller på annat sätt inhämta ytterligare information om varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer. Verksamhetsutövaren måste dock vara klar över att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket. Det gäller t.ex. uppgifter om affärsförbindelsens syfte och art, d.v.s. bl.a. vilka medel som kan förväntas komma att användas för erläggande av amorteringar och räntor. Uppgifterna måste kunna ligga till grund för övervakningen av affärsförbindelsen med kunden. I de fall verksamhetsutövaren bedömer att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att kunna uppfylla de krav som ställs enligt penningtvättsregelverket, bör fokus i normalfallet sedan läggas på den skärpta löpande uppföljningen

och övervakningen av aktiviteter och transaktioner (3 kap. 19 § penningtvättslagen). På så sätt kan t.ex. sådant som att den verkliga huvudmannen har flyttat utomlands fångas upp. Det kan också bli fråga om övervakning vid lägre tröskelvärden och inom andra tidsperioder än annars. Även om utgångspunkten är att det sällan tillför något att vidta ytterligare åtgärder för att utreda medlens ursprung (när tillräckliga uppgifter har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen), bör verksamhetsutövaren göra en helhetsbedömning där sådant som produktrisen beaktas. Bedömningen kan leda till att det i något fall är motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att ta reda på medlens ursprung. Viktigt att notera är att uppgifterna som har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen i förekommande fall också ska hanteras som uppgifter som har inhämtats som åtgärder för kundkännedom, vilket bl.a. innebär att de ska bevaras enligt bestämmelserna i 5 kap. penningtvättslagen.

Är det någon skillnad om en verklig huvudman eller en alternativ verklig huvudman är PEP?

Enligt penningtvätsregelverket innebär det inte någon skillnad om en PEP är verklig huvudman eller alternativ verklig huvudman. I praktiken kan detta dock komma att inverka på riskbedömningen av kunden. Ett sätt att resonera är att risken kan vara högre och andra åtgärder kan krävas när det är någon som äger eller kontrollerar kunden som har fört in medel i kunden, jämfört med om det är en alternativ verklig huvudman, som i normalfallet sällan för in medel i kunden. Däremot kan en alternativ verklig huvudman givetvis använda kunden för penningtvätt och finansiering av terrorism på andra sätt.